

КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ КУЛЬТУРИ

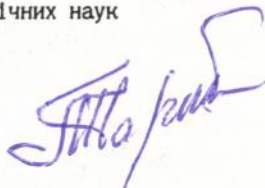
На правах рукопису

МАРИНІН ІВАН ГРИГОРОВИЧ

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ
ДО КЕРІВНИЦТВА ШКІЛЬНИМ НАРОДНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНИМ
КОЛЕКТИВОМ**

13.00.02 - методика викладання музики
та методика музичного виховання

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ - 1995

АВ 32.535

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Українському державному педагогічному університеті ім.М.П.Драгоманова

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, професор
ЛАПЧЕНКО Володимир Петрович

Офіційні опоненти:

1. Доктор педагогічних наук, професор КОБЗАР Борис Степанович
2. Кандидат педагогічних наук, доцент ШПАК Вікторія Іванівна

Провідна організація - Інститут педагогіки АПН України

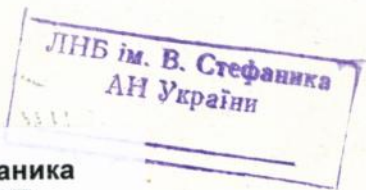
Захист відбудеться 21 червня 1995 р. о 15.30 на засіданні спеціалізованої ради К 01.34.01 при Київському державному інституті культури /м.Київ-133, вул.Шорса, 36, ауд.209/

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Київського державного інституту культури /м.Київ, вул.Шорса,36/

Автореферат розіслано " _____ " травня 1995 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.В.КОВАЛЕНКО

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00779124 (U)

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Найважливішою ланкою і завданням у сфері діяльності вищих педагогічних навчальних закладів України є професійна підготовка вчителя, яка, відповідаючи сучасним світовим стандартам, вимірам, повністю узгоджується з пріоритетними напрямками усієї системи державно-української національної освіти. Розв'язання цієї проблеми передбачає, крім іншого, сформування готовності майбутнього фахівця до виховної позаурочної роботи з учнями. Сучасній школі потрібен одночасно і педагог-вихователь, духовний наставник підростаючого покоління і, ще більшою мірою, високкокваліфікований спеціаліст з певної галузі - вчитель-філолог, вчитель фізики, музики та співів і т. д.

У системі навчально-виховних заходів, які спроможні активно формувати майбутнього вчителя музики, виняткова з багатьох поглядів роль належить естетичному вихованню школярів, яке в неمالій мірі досягається колективним народно-інструментальним музикуванням. У музичній культурі йому належить одне з чільних місць. У цій сфері, звісно, не доводиться розраховувати на інстинктивну тягу школярів до народної музики. Інтерес і любов до неї слід виховувати, вивчаючи, зокрема, рідний фольклор у його різнобічному вокальному та інструментальному втіленні. Тому серед різноманітних аспектів виховної роботи в школі особливої актуальності набуває підготовка студентів музичних спеціальностей до керівництва шкільним народно-інструментальним колективом / НІК /.

Останнім часом у багатьох педагогічних вузах України склалося суперечливе становище, коли виховна практика майбутніх вчителів музики з дитячими колективами зорієнтовується лише на вокально-хорову роботу, тим часом як специфіка підготовки студентів до оркестрового диригування та керівництва інструментальними ансамблями залишається

нереалізованю.

Аналіз теоретико-методичної літератури також підтверджує, що зазначену проблему досліджено неповно, а тільки в загальних обрисах. Пошук шляхів її розв'язання перебуває в центрі уваги дослідників з різних галузей знань. Так, наприклад, в невеликій мірі розумінню цієї проблеми сприяли праці психологів Б.Г.Ананьєва, Л.І.Божович, О.В.Киричука, Г.С.Костюка, О.М.Леонтьєва, В.С.Мерліна, В.О.Моляко, В.М.М'ясищева, К.К.Платонова, С.Л.Рубінштейна, Б.М.Тєплова. У дослідженнях названих та інших учених поняття готовності у загальнонауковому плані розглядається у зв'язку з вивченням структури особистості та її психічних якостей. Педагогічні основи сутності професійної готовності вчителя розкриваються в працях В.І.Бондаря, Ф.М.Гончоліна, І.А.Зязька, О.Г.Мороза, Н.Г.Ничкало, В.О.Сластьоніна, які висвітлюють структуру діяльності вчителя, його професіограму, шляхи вдосконалення професійної підготовки студентів в умовах педвузу. Особливості навчально-виховної діяльності вчителя музики висвітлюються в дослідженнях Л.Г.Арчажникової, Л.П.Воеводіної, Н.М.Гришанової, О.О.Льченка, В.П.Лапченка, С.М.Масного, Г.М.Падалки, М.Г.Рубана, О.П.Рудницької, Г.М.Сагайдака та ін., де знайшли відображення такі актуальні питання, як інтенсифікація розвитку музичного мислення студентів, формування їхньої пізнавальної активності засобами музики, принципи музично-естетичного та морального виховання у процесі індивідуального навчання з основного і додаткового інструментів, доцільні напрями організації роботи в оркестровому класі, шляхи педагогічної орієнтації викладання спеціальних музичних дисциплін тощо. Для вивчення поставленої проблеми велике значення мають праці Л.П.Буєвої, В.О.Кан-Калика, Б.Ф.Ломова, А.В.Мудрика, Б.Д.Паригіна, які аналізують окремі аспекти професійного становлення особистості в умовах її активної діяльності та спілкування, а також праці

М.Вілке, К.Паттерсона, Л.Тіллера, К.Роджерса, в яких розкриваються резерви організації навчально-виховного процесу у вищій педагогічній школі.

Глибоке і досить повне опрацювання зазначених питань підготовки майбутнього вчителя, безперечно, створило реальні умови для розвитку теорії та практики формування готовності вчителя музики до керівництва шкільним НІКом. Однак спеціальних досліджень, присвячених цій проблемі, ще не створено. Її актуальність і недостатня розробленість зумовили вибір теми дисертації - "Формування готовності майбутнього вчителя музики до керівництва шкільним народно-інструментальним колективом".

Об'єкт дослідження - процес професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики.

Предмет дослідження - педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя музики до керівництва шкільним НІКом.

Мета дослідження - теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка шляхів удосконалення педагогічного управління процесом формування готовності вчителя музики до керівництва шкільним НІКом у позаурочній виховній роботі.

В основу дослідження покладено гіпотезу, згідно з якою ефективність формування готовності майбутнього вчителя музики до керівництва шкільним НІКом зростає, якщо забезпечуються такі умови вищої музично-педагогічної освіти, які спрямовують студентів на оволодіння комплексом необхідних знань та вмінь у взаємозв'язку з розвитком професійно значимих для зазначеного виду діяльності якостей особистості.

Відповідно до мети і гіпотези дослідження нами визначено і його основні завдання:

- розкрити зміст та структуру готовності вчителя до керівництва шкільним НІКом, розробити критерії і показники її сформованості;

- виявити педагогічні умови ефективного формування готовності майбутнього вчителя музики до керівництва шкільним НІКом;

- розробити та перевірити в дослідній роботі організаційно-методичну систему, зорієнтовану на підвищення ефективності формування готовності майбутнього вчителя музики до керівництва шкільним НІКом.

Методологічну основу дослідження складає філософська теорія особистості як суб'єкта і носія суспільних відносин; положення сучасної психології про єдність свідомості та діяльності людини; вчення про історичну природу і соціальну зумовленість мистецтва, його роль у формуванні духовної культури особистості. Важливе значення для дослідження мали положення системного підходу до вивчення педагогічних явищ.

Для розв'язання поставлених завдань розроблено програму дослідження, згідно з якою на різних етапах експериментальної роботи використовувався комплекс методів: теоретичний аналіз, педагогічний експеримент, спостереження, усне опитування, вивчення навчальної документації педвузів України, узагальнення передового педагогічного досвіду. Опрацювання результатів здійснювалося за допомогою методів статистики.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що:

- розкрито зміст та структуру готовності майбутнього вчителя музики до керівництва шкільним НІКом;

- виявлено педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування готовності майбутнього вчителя музики до роботи з дитячим інструментальним колективом;

- опрацьовано етапи професійно-педагогічної діяльності вчителя-

керівника шкільного НІКу.

Особистий висновок. Розроблено організаційно-методичну систему підготовки, що забезпечує формування готовності майбутніх вчителів музики до керівництва шкільним НІКом.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що педагогіка вищої школи доповнюється і збагачується науковими знаннями про мету і зміст професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя, сутність і критерії діагностування готовності особистості.

Практичне значення дослідження складають методичні рекомендації для вчителів і керівників аматорської самодіяльності у сфері роботи зі шкільними ансамблями та оркестрами українських народних інструментів. Результати і висновки дослідження можуть також використовуватися у дидактичних матеріалах таких навчальних дисциплін, як "Педагогіка", "Методика музичного виховання", "Вивчення додаткового інструменту", "Диригування", "Оркестр народних інструментів", "Педагогічна практика" у вищих і середніх педагогічних закладах, а також у системі перепідготовки вчителів загальноосвітніх шкіл, викладачів вузів та училищ.

Достовірність наукових положень та рекомендацій забезпечується репрезентативністю вибірки, результатами якісної та кількісної обробки добутих даних, використанням методів дослідження, які адекватні завданням, що ставилися нами.

На захист виносяться такі положення:

- конкретизація поняття та критерії діагностування готовності майбутнього вчителя музики до керівництва шкільним НІКом, що визначають рівень її сформованості та виступають основою збагачення професійно-педагогічної підготовки студентів;

- педагогічні умови, якими забезпечується результативність фр-

мування готовності майбутнього вчителя музики до виконання функцій керівника шкільного НІКу;

- професійно спрямована система завдань, організаційних форм та методів педагогічного управління процесом формування готовності майбутнього вчителя музики до керівництва шкільним НІКом.

Апробація та впровадження в практику результатів дослідження здійснювались у процесі дослідно-експериментальної роботи в Ізмаїльському, Кам"янець-Подільському, Уманському педагогічних вузах та в Українському державному педагогічному університеті ім. м.П.Драгоманова. Цій меті також слугують: власні публікації матеріалів, що відображають основні теоретичні і практичні положення дисертації; виступи на засіданнях кафедри педагогіки Українського державного педагогічного університету, на кафедрах Кам"янець-Подільського та Уманського педінститутів; наша участь у науково-практичних, науково-звітних конференціях / 1990; 1991; 1992; 1993 /.

Структура рекомендованого до захисту дослідження має вступ, два розділи, висновки, додаток, а також список використаної літератури.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, теоретичні основи, методи дослідження і умови його проведення. Крім того, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, достовірність, апробацію та впровадження результатів дослідження в практику роботи деяких педвузів, а також визначено основні положення, які виносяться на захист.

У першому розділі - "Теоретичні основи дослідження" - розглядається поняття "готовність майбутнього вчителя", його структура, характерні ознаки, параметри та способи її формування.

У наслідок вивчення та аналізу першоджерел з педагогіки і психології / В.Г.Горчакова, М.І.Д"яченко, Л.А.Кандилович, Л.В.Кондрашова, В.А.Крутецький, Н.Д.Левітов, Л.С.Нерсисян, А.Ц.Пуні, В.М.Пушкін, В.Д.Сапоровська, Д.М.Узнадзе, Л.І.Уманський та ін./, у яких досліджується вказаний феномен, ми констатуємо, що поняття готовності студентів до керівництва шкільним колективом "НІК" можна трактувати як складне особистісне утворення, що спрямоване на відповідну професійну діяльність і поєднує в собі знання та вміння, якості комунікативності, компетентності, здатності до організації та управління учнями на основі принципів співпраці і співробітництва.

Запропонована дефініція поняття зазначеної готовності орієнтує на визначення таких структурних компонентів, як "психологічна готовність, теоретична підготовленість до педагогічної діяльності, практична готовність учителя, його ідейно-політична підготовка, світогляд та загальна культура, професійно-педагогічна спрямованість" / С.Г.Мороз /, як "світоглядний, когнітивний, мотиваційний, емоційно-вольовий та операційно-поведінковий компоненти" / С.А.Манукова/, "професійні знання та вміння, професійно-педагогічна спрямованість, педагогічні здібності, особистісні якості, що відповідають професійно-педагогічній етиці, вольові риси характеру" / Р.Л.Ню /, "професійна спрямованість, ознайомлення з професією, професійне виховання і самовиховання, самовизначення" / К.Д.Дурай-Новакова /.

Наведені підходи до розуміння структури розглядуваного феномена свідчать про те, що готовність до педагогічної діяльності є своєрідним синтезом розумових, мотиваційних, операційних, емоційних, вольових та інших рис особистості.

На основі їх узагальнення зроблено висновок про структуру готовності вчителя-керівника шкільного НІКу і визначено такі основні компоненти: м о т и в а ц і й н и й, о п е р а ц і й н о-п і з н а в а-

льний, емоційно-вольовий, оцінний.

Сутність мотиваційного компонента складають інтерес і позитивне ставлення майбутнього вчителя до професійно-педагогічної діяльності керівника дитячого творчого колективу, особистісне спрямування на використання своїх знань, умінь та навичок у виховній позакласній роботі. Успішність формування цього компонента залежить від сформованості у студентів відповідної установки на організацію та управління інструментальним колективом учнів, від бажання залучити до активної творчої діяльності всіх її учасників.

Операційно-пізнавальний компонент передбачає необхідні знання щодо організації та управління НКМ, відповідні вміння у сфері музично-педагогічної діяльності, а також розуміння способів планування роботи, добору дидактичного матеріалу, взаємодії з учасниками дитячого колективу, активізації творчої самостійності.

Формування емоційно-вольового компонента передбачає розвиток емпатії майбутнього вчителя, тобто його здатності до емоційного проникнення в образний зміст музики та внутрішній світ кожного учня, вміння створювати атмосферу спільної творчої роботи, передавати учням свої емоційні враження від музичних творів, розвивати потрібні емоційні реакції учасників колективу, їхнє ставлення до музики, інструментального виконавства, володіти своїми настроями та реакціями учнів.

Оцінний компонент витворюється з готовності майбутнього вчителя до самооцінки своєї діяльності, аналізу досягнутого у музично-педагогічній роботі, з виявлення допущених помилок та недоліків, визначення способів їх виправлення, а також з умінь правильно оцінювати рівень музичного розвитку школярів, які беруть участь в інструментальному музикуванні.

Актуальним аспектом теоретичного вивчення і осмислення шкільно-

го народно-інструментального виконавства виступає аналіз вимог до підготовки керівника-диригента та характеру його взаємодії з дитячим оркестровим колективом. Так, у роботі О.Я.Винокура розроблено педагогічні принципи диригентсько-виконавської діяльності керівника аматорського колективу. О.М.Дунаєв досліджує шляхи раціоналізації методики роботи диригента. О.І.Фоменко обґрунтовує можливі напрями вдосконалення психолого-педагогічних механізмів оркестрового диригування. О.М.Неженський висвітлює проблему розвитку професійних якостей та здібностей керівника інструментального колективу.

Для визначення ролі психологічного чинника диригентсько-виконавської діяльності суттєве значення мали праці Л.Ауєра, Й.Гофмана, А.Корто, Г.Нейгауза, в яких розкрито засоби активізації образних уявлень музиканта; праці Г.Вуда, Ш.Мюша, А.Пазовського в яких характеризуються вольові якості диригента; праці Г.Берліоза, Г.Бржезького присвячені питанням взаємодії диригента та очолюваного ним оркестру.

Таким чином, аналіз зазначених та інших наукових праць, присвячених дослідженню різних сторін диригентсько-виконавської практики, сприяли сформуванню у нас власного бачення проблеми, визначенню специфічних особливостей методичної праці керівника шкільного НІКу.

Перш за все широкопрофільна підготовка майбутнього вчителя музики вимагає від нього знань та вмінь оркестрового диригування, спрямованості на роботу з дитячими інструментальними колективами загальноосвітньої школи і позашкільних навчальних закладів. Педагог-вихователь повинен уміти створювати дитячий творчий колектив, організувати його діяльність, вивчати з учнями нескладні музичні твори, виступати з концертними програмами, управляти процесом виконання музичних творів.

Розглянуті особливості та численні вимоги до музично-педагогіч-

ної діяльності вчителя-керівника НІКу, а також характеристика структурних компонентів готовності студентів до такого виду позакласної роботи стали основою визначення критеріїв діагностування різних рівнів сформованості зазначеного феномена. До таких критеріїв належать:

1. Інтерес, потреба та установка на музично-педагогічну діяльність керівника шкільного НІКу, що виступають складниками професійної мотиваційно-ціннісної орієнтації студентів.

2. Знання, що розкривають теоретичні відомості про роботу вчителя-керівника дитячого інструментального колективу.

3. Психолого-педагогічні та спеціальні вміння, які складають основу професійно-методичного досвіду майбутнього вчителя музики.

4. Якості організатора та керівника творчої групи, котрі забезпечують результативність діяльності.

5. Схильність до самооцінки рівня своєї професійно-педагогічної підготовки та досягнутих результатів у практичній роботі.

У процесі констатуючого експерименту вивчався стан професійно-педагогічної підготовки вчителів музики до позакласної роботи з НІКом. Експеримент передбачав розв'язання таких завдань:

1/ визначення наявності інтересу студентів до народно-інструментального музикування;

2/ встановлення рівня забезпечення майбутніх учителів музики необхідними знаннями для проведення позакласної музично-педагогічної роботи в процесі організації та функціонування дитячого оркестру;

3/ аналіз теоретико-практичної підготовки майбутніх учителів до керівництва шкільним НІКом;

4/ дослідження рівнів розвитку особистісних професійно значимих якостей студентів;

5/ характеристика зорієнтованості студентів на самооцінку своєї діяльності як учителя-керівника дитячого колективу.

Результати констатуючого обстеження показали недостатній інформаційний зміст у навчальних планах, програмах, дисциплінах народно-інструментальної орієнтації, відсутність міжпредметних зв'язків музичних дисциплін та комплексної системи підготовки вчителів музики до позакласної роботи з НІКом, низький рівень сформованості мотиваційної сфери у студентів до даного виду роботи / негативне ставлення - 11,8-22,2%; пасивне - 52,6-64,7% /, оскільки вуз не забезпечує розвиток мотиваційно-ціннісних орієнтацій у галузі позакласної роботи з НІКом / перевага надається вокально-хоровому аспекту підготовки /, недостатню сформованість організаційно-педагогічних та музично-педагогічних знань і вмінь керівників шкільних НІКів.

Таким чином, можемо зробити висновок про те, що вуз не впливає належним чином на готовність студентів до позакласної роботи з НІКом.

На основі результатів педагогічної діагностики студентів розподілено на чотири групи, що відповідало чотирьом рівням сформованості готовності майбутнього вчителя музики до керівництва шкільним НІКом: високому, середньому, низькому і дуже низькому.

Група високого рівня включала студентів, які вирізнялися наявністю позитивного ставлення до інструментально-виконавської та диригентської підготовки, яскраво вираженою потребою у цьому виді музично-педагогічної діяльності, сформованість необхідних умінь, компетентності, цілеспрямованості, витримки, організованості, самостійності, схильності до критичної самооцінки себе як учителя-організатора дитячого творчого колективу.

До середнього рівня було віднесено студентів з певним інтересом до діяльності керівника шкільного НІКу, але таких, що мають неглибокі знання і недостатньо сформовані вміння в цій сфері, що в свою чергу призводило до пасивної позиції, виконання завдань без потрібної творчої ініціативи. Для представників цієї групи характерним є

недостатньо сформовані якості компетентності, цілеспрямованості, витримки, організованості, самостійності. Вони не завжди готові до адекватної самооцінки результатів власної діяльності.

До групи низького рівня ввійшли студенти, в яких спостерігала-ся відсутність інтересу до інструментального виконавства, бажання домагатися успіху в галузі диригентської підготовки, потреби в сти-мулюванні даного аспекту діяльності. Цим студентам бракувало знань, необхідної теоретичної грамотності, а також досвіду самостійної практичної діяльності. Емоційність таких студентів виявилась не до-сить розвинутою, вони не вміли керувати емоційними реакціями дітей, "вести їх за собою" в процесі творчого осягнення музики, були не здатні аналізувати свою власну діяльність, не мали потягу до само-вдосконалення.

Група дуже низького рівня охоплювала студентів з вираженим не-гативним ставленням до народно-інструментальної підготовки і повною відсутністю професійно-педагогічних знань та вмінь керівника НІКу.

У д р у г о м у р о з д і л і - "Управління процесом форму-вання готовності майбутнього вчителя музики до керівництва шкільним народно-інструментальним колективом" - описана методика і перебіг формуючого експерименту, визначено основні напрями вдосконалення професійно-педагогічної діяльності керівника шкільного НІКу.

У відповідності з сучасними уявленнями про зміст професійно-пе-дагогічної діяльності керівника шкільного НІКу нами виявлено і тео-ретично обґрунтовано такі основні компоненти її структури: органі-заційно-підготовчий, що поєднує в собі попередню роботу керівника для створення шкільного НІКу, планування, здійснення обліку і конт-ролю музично-навчальної діяльності гуртківців, обладнання приміщень та підготовку інструментарію для проведення занять з гуртківцями, виготовлення та використання наочності, добір навчального та худож-

нього репертуару; навчально-виховний компонент, що передбачає формування гуманних стосунків між гуртківцями, проведення виховних заходів у колективі з метою його згуртування; художньо-творчий компонент, метою якого є виявлення та розвиток музичних здібностей гуртківців, навчання їх гри на народних інструментах, виконання диригентсько-оркестрової роботи з НІКом.

Кожному з виявлених видів діяльності відповідають конкретні знання та вміння, що забезпечують успішність їх реалізації.

У цілому процес формування готовності майбутнього вчителя музики до керівництва шкільним творчим колективом передбачає обов'язкове дотримання певних педагогічних умов. Готовніші з них такі:

1. Наявність у студентів позитивного ставлення та стійкої потреби у керівництві шкільним НІКом.

2. Чітке уявлення студентів про особливості, зміст, засоби, форми і методи діяльності керівника шкільного НІКу.

3. Включення студентів у самостійну діяльність по керівництву шкільним НІКом.

4. Стимулювання потреби в систематичній роботі по вдосконаленню своєї підготовки до керівництва дитячим творчим колективом.

Поряд із зазначеними внутрішніми умовами формування готовності майбутнього вчителя музики до керівництва шкільним НІКом ми визначимо й такі певні зовнішні умови цього процесу. Це, зокрема:

1. Професіоналізація підготовки студентів до керівництва шкільним НІКом у позакласній роботі, що передбачає формування у майбутніх учителів умінь залучати дітей до різних видів творчої діяльності з урахуванням індивідуальних інтересів та здібностей.

2. Своєчасна діагностика рівнів готовності майбутнього вчителя музики до керівництва шкільним НІКом, що дозволяє ознайомитися з реальним станом професійно-педагогічної підготовки студентів та ско-

рекувати подальшу поетапну роботу в цьому напрямку.

3. Міжпредметні зв'язки психолого-педагогічних та спеціальних дисциплін, які дають можливість комплексно підійти до розв'язання поставленої проблеми і забезпечити необхідний зв'язок у розвитку теоретичного і практичного досвіду вчителя-керівника НІКу.

Експериментальне навчання проводилося зі студентами 2-го курсу педагогічного факультету з додатковою спеціальністю "Музика" у Кам'янець-Подільському / ЕГ - 23 особи / та Уманському / КГ - 22 студенти / педінститутах.

Експериментальна робота передбачала три органічно поєднані між собою етапи, що в свою чергу відповідали діючим програмам та планам навчально-виховного процесу і передбачало використання знань із таких дисциплін, як "Педагогіка", "Педагогічна практика", "Диригування", "Методика музичного виховання", "Вивчення додаткового інструменту", "Оркестр народних інструментів".

Перший етап педагогічної роботи / 1У-У семестри / спрямовувався на формування у студентів педагогічних та спеціальних знань і вмінь керівника шкільного НІКу.

Провідну роль на цьому етапі експериментального навчання відіграє курс "Педагогіка", в якому вся увага була зосереджена на методах вдосконалення виховного впливу на учасників НІКу, а саме:

- на формуванні гуманних стосунків між учасниками колективу;
- на проведенні виховних заходів з метою згуртування колективу.

Вивчення спеціально розроблених тем сприяло забезпеченню студентів системою етичних знань про гуманну людину, оволодінню культурою взаємин як компонента гуманного ставлення, розвитку оцінних умінь в пізнанні людини, її внутрішнього світу, почуттів, потреб, інтересів, а також комплексом заходів виховного спрямування.

Подальша експериментальна робота проводилась за умов пасивної

пасивної педпрактики. Тому, відповідно до завдань проводиться корегування вимог пасивної практики та її орієнтацію на ознайомлення студентів з роботою вчителів музики, які керують шкільними НІКу.

Головними завданнями пасивної педпрактики відповідно до мети дослідження виступали:

- ознайомлення студентів з педагогічною і музично-педагогічною діяльністю керівника шкільного НІКу;

- спостереження за організацією навчально-виховної діяльності гуртківців;

- спостереження за педагогічною і музично-педагогічною діяльністю керівника шкільного НІКу.

Вивчення курсу "Диригування" забезпечувало студентів системою диригентської підготовки, в якій хорове диригування поєднувалося з елементами оркестрового, внаслідок чого поступово вироблялися уявлення про диригентську роботу з окремими оркестровими групами НІКу.

Другий етап запропонованої системи / У1-У111 семестри / ставив своєю метою формування у студентів організаційно-підготовчих та музично-педагогічних знань і вмінь керівника шкільного НІКу для чого ми скористалися, зокрема, змістом таких навчальних дисциплін: "Методика музичного виховання", "Вивчення додаткового інструменту", "Диригування", "Оркестр народних інструментів" та "Педпрактика".

Заняття з додаткового інструменту передбачали формування у студентів знань про історію виникнення та розвитку народно-інструментального мистецтва, будову, стрій, діапазон, позиції та виконавські функції оркестрових інструментів у колективному звучанні, навчання студентів гри на народних інструментах / посадка, постановка рук, оволодіння способами і прийомами звуковидобування, аппікатурної орієнтації, читання нот з листа, виконання інструктивно-технічного та художнього матеріалу /.

Теоретично-практична підготовка студентів, яка передбачала формування у них дослідницьких та аналітичних умінь у процесі перевірки та діагностики музичних даних гуртківців, здійснювалася за допомогою спеціально розроблених тем під час вивчення дисципліни "Методика музичного виховання". Перед студентами ставилися пізнавальні завдання: добір музичного репертуару для виявлення, перевірки, характеристики музичних даних школярів та аналіз основних показників їх розвитку.

Подальше експериментальне навчання виявило необхідність використання завдань на заняттях з методики музичного виховання, в оркестровому та диригентських класах.

У завдання предмета "Методика музичного виховання" входило ознайомлення студентів із системою методів роботи зі шкільним НІКом та з методами і прийомами вивчення оркестрових музичних творів.

Заняття у диригентському класі сприяли розвиткові у студентів особистої художньо-технічної вправності, а також засвоєнню інструментально-оркестрових творів. Також було передбачено завдання оркестрово-виконавського аналізу темпу, фразування, штрихів, труднощів виконання для оркестру / ансамблю / як в цілому, так і для окремих виконавців та солістів, теситури, діапазону партій і та ін.

Курс "Оркестр народних інструментів" запроваджено до навчально-виховного процесу вузу як факультатив, починаючи з УІІ семестру. При цьому в процесі вивчення музичного твору майбутні керівники шкільних НІКів фіксували увагу учасників оркестру на виконанні таких основних завдань, як: вироблення стилістично достовірного звуковідтворення, проведення роботи над темпо-ритмом, динамічними відтінками, штрихами, над окремими важкими мікро- і макроструктурами з партіями та оркестром в цілому, досягнення ансамблевої злагодженості учасників колективу, манери виконання, враховуючи жанрові та стильові

ві особливості музичного твору.

Аналіз виконання завдань поєднувався з контролем та корекцією з боку студентів і викладачів.

У процесі педагогічної практики / 6 тижнів / відбувалося закріплення та актуалізація теоретичних знань, а також набуття студентами вмінь і навичок роботи з НІКом.

Організаційно-підготовчі знання та вміння студентів із позакласної роботи з НІКом формувалися під час лекційно-семінарських занять з "Методики музичного виховання", шляхом впровадження спеціальних тем та самостійної роботи з рекомендованою літературою. Зокрема, вивчалися такі аспекти: організація попередньої роботи для створення шкільного НІКу, планування, облік та контроль музично-навчальної діяльності гуртківців, обладнання приміщення та підготовка інструментарію для занять з гуртківцями, виготовлення і використання наочності на заняттях з гуртківцями, добір навчального та художнього репертуару для НІКу.

Дослідно-педагогічна діяльність на третьому етапі експерименту полягала в організації самостійної професійно-педагогічної діяльності студентів у ролі керівника шкільного НІКу.

Беручи до уваги особливість проведення та великі потенційні можливості активної педпрактики / тривалість 13 тижнів / у вдосконаленні професійно-педагогічної підготовки студентів, ми передбачили практичне застосування отриманих професійно-педагогічних знань і вмінь та перевірки повної готовності студентів до керівництва НІКом.

Студенти виконували практичні завдання, кожне з яких передбачало планування, облік та контроль за музично-навчальною діяльністю гуртківців, обладнання приміщення та підготовку інструментарію для занять з гуртківцями, виготовлення та використання наочності на заняттях з школярами, добір навчального та художнього репертуару для

НІКу, проведення виховних заходів у колективі з метою формування гуманних стосунків та колективістських якостей у гуртківців, навчання школярів гри на народних інструментах, виконання оркестрово-диригентського аналізу музичного твору, проведення репетиційної роботи та концертних виступів з НІКом.

Таким чином, студенти були повністю включені у професійно-педагогічну діяльність у ролі керівника шкільного НІКу.

Порівняння результатів виконаних студентами обох груп контрольних завдань здійснювалося з допомогою єдиних вимог і критеріїв після кожного етапу експериментального навчання. У якості основних критеріїв готовності студентів після 1 та 11 етапів експерименту виступили такі показники: наявність професійно-педагогічних знань, їх обсяг / повнота, глибина /, усвідомленість / самостійність суджень, вільне оперування науковою термінологією, розуміння сутності змісту професійно-педагогічної діяльності керівника шкільного НІКу /; сформованість професійно-педагогічних умінь / послідовність виконання професійно-педагогічних дій, витрачений час на їх виконання та якість /.

На третьому етапі / перевірка готовності студентів до керівництва шкільним НІКом / визначено комплексні вміння керівника, котрі сукупно характеризують його роботу з достатньою повнотою і передбачають усі параметри його діяльності.

Рівень сформованості професійно-педагогічної готовності майбутніх керівників шкільних НІКів визначався шляхом узагальнення незалежних характеристик / методом експертних оцінок /. Для фіксації рівня професійно-педагогічної готовності студентів розроблено оцінну шкалу, на основі якої вимірювався комплекс параметрів. Враховувалися якість та час, витрачений на виконання операцій, їх усвідомленість, повнота, системність та послідовність їх виконання, інтерес

і ставлення до народно-інструментального колективного музикування, ініціативність, самостійність, емоційна стійкість та здатність мобілізувати свої сили у практичній роботі з НІКом. Крім того, брались до уваги вміння майбутніх фахівців захоплювати гуртківців участю у НІКу, впливати на їх музично-естетичний розвиток, схильність до критичної самооцінки себе як учителя-організатора дитячого творчого колективу і до самовдосконалення.

Виходячи з компонентного аналізу рівня сформованості готовності студентів ЕГ та КГ до керівництва шкільним НІКом, ми здійснили оцінку загального рівня їх розвитку у майбутніх спеціалістів.

Таблиця 1.

Рівні сформованості професійно-педагогічної готовності у студентів ЕГ і КГ / % / до керівництва шкільним НІКом.

№	Назви груп	Кількість студентів	Рівні готовності			
			Високий	Середній	Низький	Дуже низький
1.	ЕГ	23	39,1	43,5	17,4	-
2.	КГ	22	18,2	22,7	27,3	31,8

Як свідчать дані таблиці, у більшості студентів ЕГ на момент закінчення експерименту сформованість повної готовності до керівництва шкільним НІКом досягла середнього та високого рівнів / відповідно 43,5%; 39,1% /. У КГ такі результати виявились значно нижчими.

Щоб довести ефективність застосованої нами методики, ми здійснили перевірку на статистичну значимість отриманих результатів. Для цього застосовано критерій Стьюдента t - критерій /. Використавши спеціальну формулу, ми вирахували емпіричне значення t - критерію: $t = 3,32$. Воно більше за табличне значення цього критерію для даної вибірки / $3,32 > 2,014$ /. Отже, відмінності між досягненнями учасників ЕГ та КГ є статистично значимі.

Таким чином, запропонована нами експериментальна методика навчання забезпечує ефективне формування готовності вчителя музики до

керівництва шкільним НІКом.

Узагальнення одержаних матеріалів експерименту дозволяє стверджувати про те, що формування готовності студентів до вказаного виду діяльності забезпечується організаційно-методичною системою, яка містить поетапне створення слухового та інформаційного тезаурусу студентів, організацію трьох блоків педагогічних впливів / організаційно-підготовчого, навчально-виховного, художньо-творчого / та відповідних до них умінь, використання опрацьованого комплексу методів педагогічного управління процесом підготовки студентів до роботи з дитячим творчим колективом, індивідуальні та групові форми занять.

Дослідження показало, що запропонована нами організаційно-методична система формування готовності майбутнього вчителя до керівництва шкільним НІКом сприяла розвиткові інтересу студентів до цього виду роботи з учнями, оволодінню ними комплексом знань, умінь і навичок, формуванню емоційної культури та професійно значимих особистісних якостей, а також схильності до самооцінки добутих результатів.

Експериментальна перевірка опрацьованих під час дослідження теоретичних положень підтвердила правомірність висунутої гіпотези і дозволила стверджувати доцільність таких напрямів підготовки фахівців у галузі музично-педагогічної діяльності:

- цілеспрямоване формування у студентів професійно-педагогічних знань, умінь, навичок через системність у викладанні, міжпредметні зв'язки таких дисциплін, як "Методика музичного виховання", "Диригування", "Вивчення додаткового інструменту", "Оркестр народних інструментів", "Педагогіка", "Педагогічна практика", їх народно-інструментальну зорієнтованість;

- приведення змісту психолого-педагогічної та спеціальної освіти у відповідність з інтересами, мотивами, потребами, професійними установками та індивідуальними можливостями студентів;

- забезпечення майбутніх учителів музики потрібним фондом інформації та стимулювання їхньої спрямованості на керівництво шкільним НІКом;

- раціональне сполучення аудиторної, самостійної роботи студентів та педагогічної практики як важливої умови формування готовності до виховної позакласної роботи, зокрема, організації та управління інструментальним колективом.

Результати дослідження подано в таких публікаціях:

1. До проблеми оркестрового навчання студентів педфахів педінститутів. // Учитель і суспільство: досвід, проблеми, пошуки. - Ізмаїл, 1990. - С.247-248.- / У співавт. /

2. Специфіка добору музичного репертуару для оркестру народних інструментів. // Тез. доп. наук.-практ. конф. - Кам"янець-Подільський, 1991. - С.79.

3. Відродження української музичної культури / деякі аспекти підготовки майбутніх вчителів музики до управління шкільними українськими народно-інструментальними колективами. // Тез. доп. наук.-звіт. конф. інстит. - Кам"янець-Подільський, 1993. - С.85-86.
/ У співавт. /

4. Готовність учителя музики до роботи з дитячим народно-інструментальним колективом. // Тез. доп. Всеукр. наук.-практ. конф. - Умань. - С.62. - / У співавт. /

5. Шляхи вдосконалення підготовки майбутніх вчителів музики до творчої роботи з шкільним народно-інструментальним колективом. // Тез. доп. Всеукр. наук.-звіт. конф. - Київ, 1993. - С.119-121.

6. Інструментознавство / методичний посібник для музичних керівників шкільних ансамблів та оркестрів українських народних інструментів /. - Кам"янець-Подільський, 1994. - 42 с. / У співавт. /

Маринин И. Г. "Формирование готовности будущего учителя музыки к руководству школьным народно-инструментальным коллективом". Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 - методика преподавания музыки и методика музыкального воспитания, Киевский государственный институт культуры, Киев, 1995.

Основу диссертации составляет теоретическое обоснование структуры готовности учителя - руководителя школьного народно-инструментального коллектива, определение и освещение основных ее компонентов (мотивационный, операционно-познавательный, эмоционально-волевой, оценочный) и экспериментальная апробация педагогических условий, которые способствуют эффективному формированию данного феномена у студентов педагогического вуза.

Автор разработал организационно-методическую систему, обеспечивающую: а) профессионально-педагогическую направленность студентов на работу с детским творческим коллективом; б) овладение будущими учителями комплексом знаний и умений по инструментально-исполнительской и дирижерской практике; в) активизацию эмоционально-ценностного отношения студентов к народной музыке; г) развитие их организаторско-волевых и других профессионально значимых качеств.
Marynin I. G. The Formation of Readiness of the Future Teacher of Music for Running a School Folk Instrumental Collective. Manuscript.

The Thesis of competetion for the Bachelor of Pedagogical Science (speciality 13.00.02) - The Methods of Teaching Music and the Methods of Musical Education.. Kiev State Institute of Culture, Kiev, 1995.

The fundamentals of the thesis are concerned with theoretical substantiation of the structure of readiness of a teacher who runs a school folk instrumental collective; definition and interpretation of its main components (motivational, operational-cognitive, emotional-volitional, evaluating) and experimental approbation of pedagogical conditions which contribute to effective formation of this phenomenon in students of the teachers training college.

The author worked out the organisational and methodical system which provides a) professional pedagogical orientation of students on the work with the children creative collective; b) mastering a complex of skills of instrumental performing and conductor's practice; c) stimulating emotionally valuable attitude of students to folk musik; d) developing the organisational volitional and other professionally important qualities.

Ключові слова: готовність, шкільний народно-інструментальний колектив, музично-педагогічна діяльність.

Підписано до друку 16.05.1995 р.Об.І,2.Формат 60x84 І/16.

Друк офсетний.Тир.100.Зам.157.Безплатно.

ЛОД УДПУ ім.Драгоманова,Київ,Пирогова,9.

AB 32.535

AB 32.535